

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

07

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה טז

טז (א) שלחו בר מושל-ארץ מסלע מדברה אל-הר בתציון :

(ב) והיה כעוף-גודד קן משלח תהינה בנות מואב מעפרות

לארנון : (ג) הביאו הביאו קרי עצרה עשו עשי קרי פלילה שיהי

כליל

ר ש י

טז (א) שלחו בר מושל ארץ : אל תתגאו בגאותכם הלא ידעתם שמו של

ארץ שלכם מיסע מלך מואב בזולכים (ב' ג') היה נוקד והשיב למלך

ישראל מזה חלף כרים שלחו אוהו בר המושל שלכם מוסלע מדברה אל הר צת

ציון : (ב) כעוף גודד • מוקינו : קן משלח כהפרוחים משולחים מוקינס

שהולכים מטולטלין כן תהיינה בנות מואב למעפרות ארנון : (ג) עשו פלילה •

דישריינמ"ט בלע"ז (הוא דוסערנעענ"ט , Discernment. בל"א אורטהייל

ערקענטנים אונטרשיידונג , וכמו כן צריך להיות בשמות כ"ח ט"ו , וכן לקמן

ל"ב ז') הוא לשון ויכוח משפט לבחר לך את הטוב כמו (אויב ל"ד) משפט

נבחרה לנו • שיתי כליל כלך • שיתי לך אל בנהרים שיחשיך עליך כלילה להסתר

בו מפני אויביך : סתרי נדחים הם יצרחו עוד נדחי עמי דרך עליכם בימי נבוכדנצר

אל

מכלל יופי

לפרש כי על פרעה אמר שהכה בפלשתים כמו שאמר בספר ירמיהו בנורם יכה פרעה את עזה

ואמר הכה מים עולים מנפון והיו לכל שוטף וגו' , אבל לענין הפרשה נראה יותר לפרש כי על

חזקיהו אמר שאמר בתחלת הפרשה אל תשמחי פלשת כלך כי גשנר שבט מכך והוא עזיהו שהכה

בפלשתים כמו שאמר בדברי הימים , וכשמת שמחו והיו לוחמים את ישראל גם בימי אחז ואמר

עתה אל תשמחי כמו שמתת עד עתה כי כשנר שבט מכך והוא עזיהו כי מורעו יא עתה שיכך

והוא חזקיהו שהכה בפלשתים את עזה ואת גבוליה כמו שכתוב בספר מלכים והוא שאמר כי משרש

נחש יא לפע מבני בניו של עזיהו יא חזקיהו ועזה היא לדרום ארץ ישראל לפיכך אמר כי מנפון

עשן בא מארץ ישראל שהיא צפונית לעזה ואין מי שמתאחר במועדים שיתן חזקיהו לבא למלחמה

על פלשתים כי כלם יבאו בשמחה , ויש מפרשים נחש יא כן כן נקרא כמו שכתוב אשר בא אל

אביעיל בת נחש , וכן תרגם יונתן ארי מבני בניו דישי יפוק משיחא , ל"ט . בסועריו ,

בקמ"ץ . העי"ן , ובמכלל הראוי בשו"א העי"ן ובעבו"שו קמוץ אמרו שה'משקל אחר זועד בקמ"ץ

בפלסמולד כי אם היה ממועד נכר"י היה מועדיו • העי"ן בשו"א : (לב) יחסו , T בשו"א

וסג"ל :

טז (א) בי כליל , אמר כליל בדרך הסמיכות , אולי חסר הנסמך , רונה לומר כליל

פלוני או בא סמוך במקום מוכרת כמו אל המלך חזקיהו , נחיל כנר : נדמה ,

פירוש נכרת , ואמר שודר ונדמה ועלה עבר במקום עתיד בדרך הנבואות : ער מואב , היא

עיר למואב שמה ער , וכן קיר היא עיר למואב שמה קיר והיו למואב : (ב) עררה

הבית , עלה מואב אל הבית והוא בית עבודה זרה : ודיבון גם עלה אל דיבון והוא מנבשטי

שם בית עבודה זרה , וכן עלה אל הנעות לבני : בכל ראשו , זה לבדו בא בחול"ס הרי"ש

בלשון רבים שלא כמנהג כי בכנוי הרבים יאנו המולם לקמ"ץ : גרועה פירוש מנולחת כי

הזקן המגולד הוא הפארת הזקן , ומכני האכל יסירו תפארת , וכן אמר מנולמי זקן וקרועי

נגדים

תרגום אישכנזי

נה

טז (א) זענדעט דאך דעם לאַנדעס העררן דראַמעדאַרע אויס סלע , אין דער וויסטע , צום בערג דער טאַכטער ציון ! (ג) דען וויא איין פּאַגעל דאַהן פּליגט , אויס ווינעם נעסט געטריבען : זאָ ווערדען מואב'ס טעכטער איבער דען אַרנון געפֿיהרט . (ג) זאַממלע ראַטה , פֿעללע אורטהייל ! שאַפֿע מיטטאַגס

דיר

ב א ו ר

טז (א) שלחו כר זגו' . מין ממיני הנמל , שירן , מגזרת ואת הכרי ואת הרזים (מלכים ב' י"א י"ט) . יש אומרים , כי מושל ארץ יתואר הכר , בעבור שפסיעתו בארץ גדולה מכל פסע , והנכון להיות כר סמוך . כי לא ימצא רק אצל המושלים . (ראב"ע) . ועל פיו תרגמתי אשכנזית * מסלע מדברה . היא ראש מלכות מואב . (רד"ק) . בה ציון . היא ראש ממלכת ישראל . (הכ"ל) . והנה שיעור המקרא , שאמר הכניא לאכשי מואב , שיברחו מפני מלך אשר , וישלחו אצורו מלכס ומרשבותיו א ארץ יהוד' שהי' , שזה ושקטה תחת ממשלת מלכה , סוקיהו הצדיק . (ב) והיה וכו' . ויהי כעופא דאפרקוהי י"ד מקניה ויטלטל , יתפקן ויהיון בנת מואב מגיון להון לארנון . (הכשדי) . וכן תרגמתי . מעברות לארנון . כולן יעברו לארנון , ויליכו לגולה , וארנון גבול מואב הוא . (מדברי רד"ק) . (ג) עשי פלילה . הוא לשון ויכוח משפט , לבחור לך את הטוב , כמו (איוב ל"ד) משפט נבחרה לנו , דישריינמ"נט (דיסערנעמענט) בלע"ז . (רש"י) . והוא (אונטערשיידונג , אורטהייל) בל"א . ועיין בדברי הרב ז"ל בפירושו לספר שמות (כ"ט ו') ונספר איוב (ט' ל"ג) . שיהי זגו' . דרך משל (פֿיגירליך) אמר הכניא לאכשי מואב , שיסתרו במוטף אפלה

מכלל יופי

בגדים , לא אמר מנומחת ואמר גדועה לגנאי : (ג) ירד בנכי , ענין ירידה כי לרוב הולת הדמעה שתרד מן העינים כנה הירידה לעינים ובפני' כאו כל גופו יורד ונתך בנכי , והוא דרך הפלגה מרוב הבכי , ויש מפרשים אותו מענין אריד נשימי , וכן תרגם יונתן מנחין ואף על פי שאינו משרשו , ואמר חגרו , בלשון רבים על הפרט , ואמר ייליל יורד בלשון יסוד על הכלל : (ה) בריחיה , שם התואר ענין בריחה , ואמר בכנוי הנקבה לפי שהמשל מואב לעגלה שלישיה : עגלת בתי' כמו בה"א כמו ותועבת אדם לך , אף גילת ורנן , אל תחכי פינת לך והדומים להם : שלישיה , נתשלש שנים או שלישיית לבטן והיו"ד ליחס : חורוניים , שנים הן חורון העליון וחורון התחתון : יעערו , פירשו בו שהוא הפך מן ירעו מענין תרועה או הוא כמו יעירו ענין הערה תרגום ויקץ ואיתער וכפלה בזה הפ"א וכן במכלל שרשו עור מהמרובע אבל בזה נכפלה הפ"א במקום שנכפלה בזולתו הלמ"ד שהם על משקלו ופי' אחר בשרש עור : [יבשרש עור פירש שהוא לשון שבר מדברי רבותינו ז"ל שאמרו נמחקה המגילה ואמרה איני אותה מערערין אותה פי' אם לא תרכה הכוונה לשמות משברין ומכין אותה ואע"פ שביעו עור לא נכפלה בו כ"א הפ"א בלבד שניהם ענין אחד ושרש אחד להם , ופירושו יעו עורו יסברו ענמם בזעקה על שברם ויכו כף אל כף וכף אל ירך כמנהג הנוכחים ל"ש] : (ז) על כן יתרה עשה , חסר מלת אשר ומשפטו אשר עשה , וכן לעם עליה , אשר עליה , את הדרך ילכו בה , אשר ילכו בה , בעבור זה עשה ה' לי , בעבור זה אשר עשה ה' לי : ופקודתם , יש לפרשו ענין גניזה והנחה , ובפירושו ופירושו פקידתם ממונס , וכקרא המזמון פקודה לפי שהאדם פקיד ונגיד עליו , וכפל רענין במלות שיכות כמנהג : (ח) כי הקיפה , ענין סניב , ותרגום וכסב את הר שעיר ואקטנא : ויללחה , שם בכנוי , וענינה היא השמעת הקול בכאב הלב : (ט) נוספות שיהי' הדם נוכף על מי הנהר , ופי' נוספות בלשון נקבות תעלות או גלות מדם נוספות אל הנהר : [וטעם לפליטת מואב אריה שהפליטים מן האויבים יבא להם אריה שימיתם , ויש מפרשים ארי' על נבוכד נצר שנקרא אריה כמו שאמר עלה אריה מסובכו , ופירושו הפליטה שיאיר סכחריב יבא נבוכד נצר וישחיתם , ל"ש] .

תרגום אשכנזי

דיר שאַטטען , וויא צור נאכטצייט ! פֿערבערגעדיא פֿערשטאַסנען , ענטדעקע פֿליכטיגע ניכט ! (ד) לאַס' מיינע פֿערשטאַסנע בייא דיר וואָהנען , מואב ! וויא איהנען שוין פֿאַר פֿעהרעהערער ! דען הין איזט דער אויסוויגער , פֿערשוואונרען דער צערשטערער , דער אונטרודריקקער אויס דעם לאַנד' געטילגט . (ה) מיט גנאָדע ווירד נון איין טהראָן בעפֿעסטטיגט , אויף איהם רעגירעט טרייא , אין דורך'ס צעלט' , איין ריכטער , איין פֿאַרשער דעם רעכטס , איין פֿערדרער דער גערעכטיגקייט . (ו) וויר הערען מואב'ס האַכמוטה — ער שטייגעט זעהר ! — ויינען שטאַלץ , זיינע האַפֿפֿאַרט , זיינע וואוטה , זיינע ליגענהאַפֿטען פֿראַהלערייען ! (ז) דרום ווירד איין מאַאַביטער איבער דען אַנדערן היילען , אַללעוואַמט ווערדען ווא היילען ; געבייגט זייפֿצעט איהר איבער דיא פֿעסטע קיר חרשת . (ח) יא , פֿערעדעט איזט השבון'ס געפֿילרע , דער וויינשטאַק שבמה'ס — דער פֿעלקער העררן האַבען זיינע ערלען רעכען צערמאַלמעט , זיא שטרייפֿען ביס יעזר , אירדען אין דער וויסטע ; זיינע ראַנקען ווערדען צערשטרייעט , איבערס מעער געפֿיהרט . (ט) דרום בעוויינע איך דיר , אַ וויינשטאַק שבמה , וויא איך יעזר בעוויינע מיט

ב א ו ר

אפלה , שלא ימצאו אותם אויביהם . (ד) יגורו בך וגו' . הנה המקרא הזה הוא באור מה שאמר בסוף הפסוק הקודם סתרי נדחים וכו' . ושעור המאמר , שאמר הנביא לאנשי מואב , שיסתדלו להיות באחוק ורועות עם מלכות יהודה , ויכלו את פלטי יהודה , הבורחים לא ארצם , מיד רודסהם , כי חזקיהו מלך אדיר הוא , וגדול שמו בגוים (ראה בדברי הימים ב' ל"ב כ"ג) , ואנשי ישראל , אשר הניקו לאחו אביו (ראה שם כ"ח י"ז) , כבר ספוטו מן הארץ , כי נכח אותם חזקיהו . מואב . הוא לשון קריאה , כמו (שמות ג' ד') משה משה . (דד"ק) . כי וכו' , ארי סף מעיקא , אשת בניזא , סכוכל דכוודישין מן ארעא . (הכשדי) . אפס המן וכו' . עתה אפס השודד שלהם , והעונן כל טובם , והרוים ארצם , כולם תמו . (מדברי דד"ק) . וכן מתורגם . (ה) והוכן בחסד כסא . כסא של חזקיהו יהיה נכון כסאד שיעשה , כמו שכתוב (דברי הימים ל"א כ'). ויעש הטוב והישר והאמת לפני ה' אלהיו . (מדברי הכ"ל) . ומהיר צדק . זכו ומהיר , לעשות מעשה הישר והצדק . (הכ"ל) . וכעין זה תרגמתי אשכנזית . (ו) ועברתו . שהיה מתקנף ומתעבר ללא דבר על הגוים שכניו , מרוב גאותו . (הכ"ל) . לא בן בדיו . לא אמת כזביו , כלומר דבריו , שהיה מדבר בנאותו , לא כתקיימו עתה , שנאה אליו הרעה , כמו (במדבר כ"ו ז') כן נות כלפחד דוברות , בדיו , כמו (ירמיהו כ') חרב אל הנדדים וכו' . (הכ"ל) . ועל פי זה מתורגם . (ז) לכן וגו' . בכן מיללין מואבאוי על מואבאי , כולהון מצותין ומיללין . (הכשדי) . לאשישי . הם היסודות . כמו (ירמיהו כ"א) נפלו אשיותיה , וכן בארמי (עזרא ד' י"ג) ואשיא יסיתו . (דד"ק) ובל"א תרגמתי כפי הענין . קיר חרשה . עיר מערי מואב הנצורות , נזכרת גם בספר מלכים (א' ג' כ"ה) ידברי ירמיהו הנביא (מ"א ל"ו) . תהנו . תקוננו . (רש"י) . נבאים . כבושין . (הכשדי) . וכן תרגמתי , (ח) בעלי גוים . כמו אדוני אסף (ראשית ל"ט כ'), כסף ישיב לבעליו (שמות כ"א ל"ד) , והם מלכי אזור . (ן' עזרא) . דלמו . הכו , כמו (שופטים ה' כ"ו) והלמה יספרא . (הכ"ל) . שרוקיה . כמו (ירמיהו א') נטעתך שרק , והוא הטוב מן הגפנים . (דד"ק) . וכן תרגמתי . שלוחותיה . הם פירות הגפן המתפשטות . (הכ"ל) . נטשו . נפטו , כמו (שמואל א' ל"ט ז') והנס נטוים . (רש"י) . וכל המקרא הזה הוא משל (אַללענאָריא) , כמו שתרגם הכשדי : ארי שתבוזז מארית סגנון , שתקטלא סיעת אמה , מלכי עממיא קטילו שלטוניהון , עד יעזר

כליל צלך בחוך צהרים סתרי נדחים גודד אל־תגלי : (ד) יגורו
 כך נדחי מואב הוי־סתר למו מפני שודד כִּי־אִפֶּס הַמִּץ כָּלָה שׁוֹר
 תמו רמס מן־הָאָרֶץ : (ה) והוכן בַּחֶסֶד כֶּסֶף וַיֵּשֶׁב עָלָיו בְּאֵמֶת
 באהל דוד שִׁפְט וְדַרְשׁ מִשְׁפָּט וּמִהָר צֶדֶק : (ו) שִׁמְעֵנוּ גְאוּן־מוֹאֵב
 גַּא מְאֹד גְּאוּתוֹ וּגְאוּנוֹ וְעִבְרָתוֹ לֹא־כֵן בְּדָוִד : (ז) לֵכֵן יִלֵּל מוֹאֵב
 לְמוֹאֵב כָּל־הַיּוֹם לַאֲשֵׁי־קִיר חֲרִשְׁתָּ תִהְיֶה אֶךְ־נִכְאִים : (ח) כִּי
 שְׂדֵמוֹת חֲשִׁבוֹן אִמְלַל גַּפֶּן שִׁבְמָה בְּעֵלֵי גוֹיִם הִלְמוּ שְׂרוּקֶיהָ דָגֵשׁ אַחֵר
 הו' עַד־יַעֲזֹר נִגְעוּ תַעֲוֵי מַלְעִיל מְדַבֵּר שְׁלֵחוֹתֶיהָ נִפְשׁוּ עִבְרוּ יָם :
 (ט) עַל־כֵּן אֲבָכָה בְּכִי־יַעֲזֹר גַּפֶּן שִׁבְמָה אֲרִיֶךְ מַלְעִיל דְּמַעְתִּי חֲשִׁבוֹן

וּלְעֵלָה ר ש י

אל תסגורום לא תסתירום : (ד) יגורו כך נדחי • בני ישראל הנורחים :
 הוי סתר למו • כי גם את תדעי נפש הנודדים מה היא צרתם : כי אפס המץ •
 המץ שדיק עשרך וכבודך שהיה לך על ידי נאכך ובקרך שאת מוללת מהס חלב
 וחמאה : כלה שד • לשון שדים המספיקין חלב כמו (לקמן ס') וסד מלכים
 חנקי : תמו רומם • הצבמות שלך הרוממות בארץ : (ה) וסוכן צחסד
 כסא • כשיבא עליך הסצר הזה אז יכון כסא דוד ויגדל שבאותו הפרק יפול
 סנחריב על ידי חזקיהו ויהיה נכון כסאו צחסד שיעשה כמו שמינו שהיה
 גומל חסד שנחמר בדברי הימים (צ"ל) כי חזקיהו מלך יהודה הרים לקהל
 חלף פרים ושבעת אלפי זאף : ויש עליו שופט ודורש משפט ומסיר צדק •
 ת"י ועביר קשוט : (ו) גאמאד • נתגאה מאד : גאותו וגאונו • שלא כדון
 הוא כי עיקר גדולי דדיו : על ידי מנזרות וניאוף הצנות מאביסן : עברתו •
 עיבורו וסריון שלו • ד"א עברתו חמתו ששמר לישראל : לא כן • גבוריו עשו
 שהיו כפויי טובה : (ז) יליל מואב • על מואב : לאשישי קיר חרשת •
 על חומות קיר חרשת : תהגו אך נכאים • שצרים • תהגו • תקוננו : אשישי •
 כנו • (ירמיה מ') נפלו אשיותיה : (ח) שדמות • שדות תבואה : גפן
 שבמה • יש ללמד שהשבון היתה מקום שדות ושבמה מקום כרמים ואם תאמר
 כל אלה ערי עבר הירדן הם וישתהל לקחו' מיד סיחון ואימתי חזרו ליד מואב
 כשהגלה סנחריב לראובני ולגדי צאו המואבים הסמוכים להם וישבו בהם : אומלל •
 חרב : שרוקיה • נטיעות שורק שלה : עד יעזר נגעו • שדמות הגפן ושורק
 הנזכרים כאן אינם אלא משל והם מתנות וסיעות ושלטונים וכת"י • עד יעזר
 נגעו הלכו בגולה : תעו מדבר • למדבר : שלוחותיה • זמורותיה והם משל
 גליותיה : נטשו • נפלו כמו ונטשתך המדברה (יהזקא כ"ט) וכנס נטושים
 (שמוא א') וינטשו בעמק רפאים (שם כ"ה) : (ט) אבכה בצכי יעזר •

ת"י א ט 9 1

ישעיה מז

וְאֶלְעֵלָה כִּי עַל־קִיצֶךָ וְעַל־קִצִּירֶךָ הִידֵד גָּפֶל : (י) וְנֶאֱסַף שְׂמֹחָה
וְגִיל מִן־הַבְּרָמֶל וּבְכַרְמִים לֹא־יִרְגֵן לֹא־יִרְעַע יַיִן בְּיַקְבִּים לֹא־יִדְרֹךְ
הַדְּרֹךְ הַיִּדְרֹךְ הַשְּׂבֵתִי פַחַח בַּסֵּם : (יא) עַל־כֵּן מַעֵי לְמוֹאֵב בְּכַבּוֹד
יִהְיוּ וְקִרְבֵי לְקִיר חָרָשׁ : (יב) וְהָיָה כִּי־נִרְאָה כִּי־נִלְאָה מוֹאֵב עַל־
הַבְּמָה וּבָא אֶל־מִקְדָּשׁוֹ לְהִתְפַּלֵּל וְלֹא יוּכַל : (יג) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מוֹאֵב בְּאָזוֹ : (יד) וְעַתָּה דַּבֵּר יְהוָה לֵאמֹר בְּשָׁלֹשׁ
שָׁנִים בְּשָׁנֵי שְׂכִיר וּנְקָלָה כְּבוֹד מוֹאֵב בְּכָל הַהַמּוֹן הָרַב וּשְׂאֵר מַעֲט
מִזֶּעַר לֹא־כָבִיר :

(א) מִשָּׂא

ר ש י

ת"י כווא דחיייתיהי משריון על יעזר כן הייתי קטולין על שזמא ולסון המוקרא
הנביא אומר כעין קינות יעזר יש לי לקונן עליך אתה גפן שזמא : אריוך
דמעתי . אתרוס עליך דוועס יש תיבה משמשת כשתי תיבות כמו בני ילאוני
(ירוויס י') ארן הנגב ונתחני (יחוסע ט'ז) דצרו לשלום (רחשית ל"ז) :
קיצוך . תאנים שמיזשין בקיץ : הידד . קול שודדים וצוזים : (י) מן הכרמול .
הוא מקום יער ושדות תבואה : לא ירועע . לשון תרועת שמחה : הידד השנתי .
קול הנהחספים להטיל הקורה לעצור הענבים : (יא) יחמו . צקינה :
(יב) כי נלחה מואב . להלחם על צמות המגדלים : וצא אל מוקדשו . אל
מקום אשר הם מתקדשים שם ומזמנים שם להתפלל (זה הדבר) סוף כלייתו
של מואב ציד כצוק נלר : (יג) אשר דבר ה' אל מואב מאז . ניימים רבים
לפני צא הרעה עליו ניבא לו ישעיה אתה זאת : מאז . מעת אשר שבר בלק
את בלעם : (יד) ועתה דבר ה' . לקרב את הפורענות להם : בשלש שנים
כשני שכיר . בשצול שלש שנים שסייעו את סנחריב כאשר על שומרון ועזרוהו
צלי צע כאילו היה לו שכירים לפיכך ונקלה כבוד מואב בין כל שאר המזנו של
סנחריב ששיטפם בשני מתוך אותו החיל וילך לו וכן מפורש בסדר עולם שטף
עמונים ומואבים שהיו מסייעין אותם כאשר על שומרון שלש שנים לקיים מה
שנאמר שלש שנים כשני שכיר וגומר ועוד יש לפרש שלש שנים כשני שכיר שלש
שנים נגזרו עליכם לאורך זמן אבל מצוונמין יהיו ולא תאחר עוד הפורענות
כאשר ידקדק השכיר בשני שכירותו לצונם : ונקלה כבוד מואב . צעיני כל
המון סנחריב הרב : ושאר . פליטה הנשארת למואב מעט מזער תהיה :
לוא כביר . לשון רוב :

(ה) מוסר

מכלל יופי

מז (א) שלחו כר . נקרא כן הנגיד והאציל על דרך ההשאלה כמו שנקראו גם כן אילים
ועתודים והוא מוכרת ולדעת הריק"ס הוא כנש ממש ופירש אותו סמוך לפי שהו' פתוח ועיין
בשרש

תרגום אשכנזי

ס

בעווינע! מיט מיינען טהרענען בעפייטע איך דיך, חשבון, אלעלה, דיך! רען
 איבער דיינען זאטמער, איבר דיינע ערנדטע פעללט פיינדליכס פריידענגעשרייא!
 (י) פריידע אונד וואָננע הערעט אין דען געפילדען אויף, אויף וויינבערגען ווירד
 ניכט געזונגען, ניכט געוויכצעט; אין דען קעלטערן ווירד קיין וויין געקעלטערט,
 דער פריידענלידער מאַכ' איך איין ענדע. (יא) דרום טענט מיין הערץ אום
 מואב, וויא איינע האַרפּע, מיין איננרעס אום קיר, חרש. (יב) נון ווירד'ס,
 אַפּפּענבאַר! — מואב ערמידעט ביים אַלטאַרע, געהט אין זיין הייליגטהום
 בעטעט — דעננאָך פּערמאַנ ער ניכטס. (יג) דיס דאַן אורטהייל, דאַן דער עוויגע
 לענגסט איבער מואב שפראַך. (יד) נון אַבער שפּריכט דער עוויגע: אין דרייא
 יאהרען, וויא איינעם טאַגעלעהנערס יאהרע, ווירד מואב'ס הערליכקייט פּער-
 דינגערט, מיט אַלל דער גראַסען מענגע; נור זעהר וועניג בלייבעט איבער,
 גאַר ניכט פּיל. (א) פּראָ

ב א ו ר

יעזר מטו, טעו למדברא, מטלטיהון גזו, עברו ימא (הכשדי) * (ט) על כן וגו'. ל' המקרא
 הכניא אומר, כעין קינות יעזר יש לי לקונן עליך, אח הנפן שמה! (רש"י) ועל פי הרב
 ז"ל תרגמתי אשכנזית * גפן שבמה * הנה קרא הכניא עיר רבתי עם גפן משלחת פארות
 וענפים, והוא דרך משל (מעטאפארוש) * אריוך וכו'. כנגד תשנון ואלעלה הוא
 מדבר, ואומר, ארוה אותך דמעתי, והוא: דרך הפלגה, כאלו הדמעה כמטר,
 שמרוה הארץ * (מדברי רד"ק) * קיצר * פרי הקיץ * (ז' עזרא) * הידר * הוא לשון
 קריאה, והוא שזעקים השוללים, כשיבאו על העיר פתאום, וכן הוא לשון הדורכים, כמו
 שכתוב (ירמיהו כ"ה ל"ו) הידר כדורכים יענה * (רד"ק) * (י) ונאסף * ענין כליון,
 מן אסף אסיפס (ירמיהו ט') * והדומים לו * (מדברי הכ"ל) * הברמל * מקם שדות
 זריעה ועני פרי * (הכ"ל) * ובכרמים וגו' * כי מנהג הוא, לשמות ולרנן ולהריע בשמחה,
 בבגיד ובקמיר ובאסיפת הפירות, וכן כתוב (למעלה מזה ט' ב') כשמת בקמיר, ובכרמי
 מואב לא יעשו שמחה והלולים, כי יגלו מארצם, ותהיה ארצם שמה * (הכ"ל) * הידר *
 הוא קריאת הדורכים בשמחה * (הכ"ל) * השבתי * בלשון מדבר בערו, כי כל המקרא
 הזה הוא דברי הסם אל הכניא * (יא) על כן וגו' * דברי הכניא, לקונן על שבר מואב *
 מעו וכו' * מעו וקרבי הוא כפל ענין במלות שונות, כי הקרב הוא המעים, ויונתן תרגם וקרבי
 ולבהון, וכן הוא הלב בכלל הקרב * (רד"ק) * ואני תרגמתי כפי הענין וכפי הנאות בל"א *
 (יב) והיה וכו' * שער המקרא * שאשר יהיה גלוי ומפורסם לכל, שמואב כלאה ועיף,
 מלכות על צמותיו על שברו, אז יבוא ויתפלל בבית אליליו, אבל בכל זאת לא יהיה לו יכולת
 כח, להתיצב לפניו שונאיו * ועפ"ז מתורגם אשכנזית * (יג) זה הדבר וגו' * כבואה זו לאמרה
 על מואב מאז, זה שנים, ולא קבע לה זמן, ועתה הוסיף לאמרה, וקבע לה זמן * (רד"ק) *
 (יד) בשלש שנים כשני שביר * כלומר, עד שלש שני מצומצמות כימי שכיר, שהוא מדקדק
 בזמנו, ולא יוכיף עליו, כן תבא הרעה על מואב, עד שלש שנים מצומצמות * (רד"ק) *
 מעט מזעיר הוא כביר * כפל הענין במלות שונות, וכן תרגמתי אשכנזית *
 (א) משא

מכלל יופי

צארה כר: [ונשאה כר ורבי יונה פירש שלחו כר מושל ארץ בן הנמל ונקרא מושל ארץ חרוב
 מרוצתו וקלטו והגעטו אל המקומות אשר יכוין אליהם, והריק"ם פירש שלחו כר כבש והוא
 סמוך, ופירושו הכנשי של מושל הארץ והוא חזקיהו שלחו אותם אדם מואב מסלע מדברה והיא
 מערי

תרגום אישכנזי

יז (א) פראפעציהוונג איבער דמשק : זיה ! דמשק הערעט אויף , שטאדט צו זיין , ווירד פערפאללנער שטיינהויפען . (ב) פערלאססען זינד ערווער'ס שטערטע ; העערדען נעהמען זיא איין , ווירדען , נימאנד פערע שויכעט

ב א ו ר

יז (א) משא דמשק ונו' . הפרשה הזאת כוללת שתי כנאות , הראשונה הולכת עד פסוק י"ב , ובה טייר המליץ הקדוש את מפלת דמשק ביד תגלת פלאסר מלך אשור , ואת אבדן מחנה רגין מלך ארם ופקת בן רמליהו מלך ישראל , אשר נלחמו בעת ההיא עם אחז מלך יהודה , ובהמשך דבריו הוכיח את ישראל , אשר הרשיעו לעשות בימיו , ודבר ממעמד מלכותם , אשר הלכה הלך ודלה , עד אשר בא שלמנאסר מלך אשור , והגלה את עשרת השבטים אשורה . והכנאות השנית כאמרה בימי חזקיהו מלך יהודה , על מפלת מחנה סנחריב מלך אשור , לפני ירושלים . ודברי המליץ הקדוש בזה רמים ונשגבים עד מאוד , מלאים משל ומליצה , ומתוקים מכפת טפסים . הגה דמשק וכו' . ויעל מלך אשור אל דמשק ויתפסה ויגלה קירה ואת רגין המית (מלכים ב' ט"ז ט') . מוסר מעיר . מגורת הסיר , מהיותה עיר , ואם הוא לשון זכר . (מדברי ק' עורא) . מעי מפלה . שישפילה , ותהיה גל אבנים . (רד"ק) . וכן תרגמתי אשכנזית . (ב) עזובות ערי ערווער . אפסר שהיתה בארם עיר שמה ערווער , והיתה עיר גדולה , לפיכך סמך אליה הערים הקטנות , ואמר ערי

מכלל יופי

וערי מואב אל הר בת ציין שלחו אחרים למושל חזקיהו ואמר זה בעבור כי היו רגילים לשלוח מש למלך ישראל כמו שכתוב וישיע מלך מואב היה כוקד והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים וגומר ובמות אחאב פשעו ולא שלחו כמו שכתוב ויפשע מלך מואב במלך ישראל ונו' , ועתה בהתחזק המלך חזקיהו אמר ששיבו לו העם שהיו שולחים בתחלה למלך ישראל ל"ט : (ג) הביאו עצה עשי כליליה , הביאו כתוב בוי"ו וקרי בוי"ד , עשי כתוב בוי"ד וקרי בוי"ו והענין אחד , כי כשמדבר בלשון נקבה ידבר כנגד הכנסה , וכשידבר לשון רבים מדבר כנגד העם , ואמר הי לך להביא עצה לעשות משפט בעמך להצלת ישראל והי לך לשית בלך כליל בתוך זהרים , וכן סתרי אל תגלי וכן יגורו וכן היו סתר למו על זה הדרך , [ואמר זה על הרבה מישראל שהיו בורחים ל ארץ מואב מפני מלך אשור והמואבים היו מגלים ומסורים אותם ביד האויב ולא הסתירו הנדחים אלה גלו אותם ל"ט] : (ד) הוי סתר למו , בתלף הוי"ד בוי"ו אפס , פועל עבר בשקל כי חפץ , וענינו בלה המוכן : שר , מענין שדים נכונו , ונקראו קן לפי שיש בהן לחות ודשנות , ויש לפרשו מענין יסוד זהרים והוא תאר , וכן המבליג שד על עו כלומר אפס המוכן והשודד והרומם תמו מן הארץ המריעו לישראל : (ה) והוכן פתח , כי הוא פועל עבר מוכב לעתיד מפני הוי"ו : ומהויר , תאר סמוך ענין מהירות : (ו) גא , בתסרוף ה"א גאה והוא תאר , ובמכלל משפטו גאה כמו גאה ורם ונפל ה"א כמו רע מן רעה המלך : ועברתו , פי' הרוקם נשרו , [ונשרש עבר בשם הרוקם פירש ועברתו ענין הריון כמו שזכר עבר , ופירוש בדיו דניו ואמר לא קן כי בניו אינם נשים כי מוזרים הסואלו היה מסתכל בהריון שהיה מלוט אביהם לא היה מתגאה ונשרש נד ויש מי שפירש בדיו דניו כי הבנים לאדם כנדים לאיין , כלומר לא יעשו בן דניו כי תפסק מלכותו ל"ט] : בדיו , כמו חרב אל הנדים ונאלו , ופירוש אחר נשרש נד : (ז) לכך ייליל מואב למואב , המואבים הנשארים יבנו ויילילו על הנהרגים : ייליל מואב , בתנועת הוי"ו פ"א הפועל , לפי שהנכון בוי'היליל בהראות ה"א הנטון וטח : הוי"ד פ"א הפועל כמו מושליו והילילו , וכמו שנראית ה"א במעט מהם ובהעדר ה"א הנטון להקל הועלה תנועתה על יו"ד : השרש , ורבי יהודה כתבו בנות הוי"ד השנויה יפרי הראשונה , ורבי יונה חשב במלה שלשה יודין כי חשב יו"ד נחה אחר יו"ד נעה המונעת בברי